

تحلیل تابآوری آموزشگران نظام آموزش عالی کشاورزی ایران در بحران همه‌گیری کووید ۱۹

Analyzing Resilience of the Agricultural Higher Education System's Educators in the COVID-19 Pandemic Crisis

مریم غیاثوند^۱، عنایت عباسی^۲ و مهسا سعدوندی^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس maryamghiasvand.1398@gmail.com

^۲ دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

^۳ دانشآموخته دکتری ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

همه‌گیری کووید ۱۹ باعث تغییرات اساسی در همه‌ی ابعاد زندگی انسان شده است، به‌گونه‌ای که مردم جهان در حال تجربه‌ی دوران نوینی از حیات اجتماعی همراه با چالش‌های آن هستند. در این شرایط، بسیاری از نظامهای آموزشی از جمله نظام آموزش کشاورزی تحت‌فشارهای روانی به‌طور ناگهانی ناگزیر به استفاده از آموزش مجازی شده‌اند تا بتوانند آموزش و یادگیری را ادامه بدهند. با توجه به اهمیت نقش آموزشگران در سیستم‌های آموزشی، لازم است که آموزشگران تابآور شوند تا در شرایط بحرانی بتوانند از مشکلات و چالش‌ها عبور کنند و با شرایط جدید سازگار شوند.

واژگان کلیدی: برنامه‌ریزی، دانشگاه، بحران، آنلاین، آموزش رفاه.

مقدمه

یادگیری فراغیران دارند، به عنوان یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های آموزش در بحران عمل می‌کنند. برای تحقق آموزش در بحران، آموزشگران باید نقش‌های جدیدی مانند بهبود سطح خودکارآمدی و اعتمادبه‌نفس، شناسایی و گزینش خطمسشی‌های آموزش مجازی و توانایی سازگار بودن در محیط‌های مختلف را عهددار شوند. بهمنظور ایفای چنین نقش‌هایی، آموزشگران باید بتوانند در مواجهه با بحران به وجود آمده تابآور شوند. مقصود از تابآوری، توانایی در جذب شوک‌ها همراه با تطبیق مثبت و تبدیل ساختارها به امکانات برای مواجهه با تغییرات در درازمدت است. در نظامهای آموزشی مفهوم تابآوری دارای دو بخش اصلی است. نخست آن که ارکان مختلف نظام آموزشی برای مواجهه با بحران ایجاد شده تابآور شوند و سپس بتوانند نقش خود را در ایجاد تابآوری میان فراغیران اجرا کنند (۲).

تابآوری^۱

تابآوری معادل واژه‌ی انگلیسی Resiliency است. در فرهنگ لغت این کلمه خاصیت کشسانی، بازگشت‌پذیری و ارتجاعی معنا شده است. استرس برگرفته از فیزیک است و تابآوری هم اصطلاحی است که از فیزیک گرفته شده و وارد روانشناسی شده است.

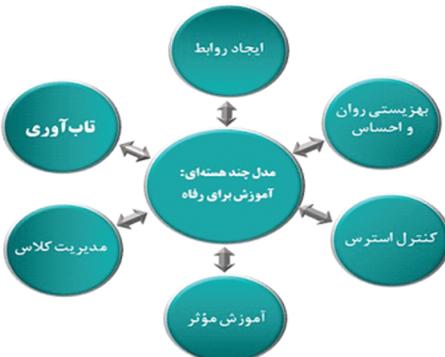
نظام آموزش عالی قلب یک جامعه‌ی پایدار است و بقای آن از در زمان بحران ضروری است. امروزه بحران‌های مختلفی که در جوامع به وقوع می‌پیوندد، منجر به اختلال در عملکرد نظامهای آموزشی می‌شود و مواجهه با بحران و تأمین آموزش مستمر در ادوار مختلف، مستلزم برنامه‌ریزی برای تابآوری نظام آموزشی و توانمندسازی آنان در مدیریت بحران در تمام شرایط است. در ماههای اخیر و با همه‌گیری کووید ۱۹ یک بحران جهانی به وجود آمده است که گستره‌ی تأثیرات آن بر نظامهای آموزشی، یادگیری و سلامت ارکان نظام آموزشی روزبه روز در حال افزایش است. این همه‌گیری تغییرات جدیدی در نظامهای آموزشی سراسر جهان ایجاد کرده است به‌طوری‌که شبکه‌ی بین‌المللی آموزش در بحران اضطراری از جمله تغییرات حاصل از این بحران را نیاز به مداخلات آموزشی خلاقانه و نوآورانه، نیاز کارکنان آموزشی به کسب مهارت‌های جدید برای مواجهه با تغییرات ایجاد شده و همچنین لزوم تابآوری نظام آموزشی به منظور رفع نیازهای فراغیران و آموزشگران ذکر می‌کند (۱). از آنجاکه آموزشگران نقش واسطه و تسهیل‌گر را در یادگیری فراغیران دارند، به عنوان یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های

مذکور	تعریف
تیت ^۲	تابآوری به عنوان روشی از تعاملات با حوادث محیط است که در زمان اضطراب فعال می‌شود و پرورش می‌باید و رشد می‌کند [۲].
اسوالد، یوهانسون و هاوارد ^۴	تابآوری به عنوان طرفت غلبه بر موقفیت آسیب‌پذیری‌های شخصی و عوامل تنشی‌زای محیطی است [۳].

جدول ۱. تعاریف تابآوری آموزشگران

مدل چندهسته‌ای برنامه‌ی آموزش معلمان

این مدل از شش هسته (تابآوری، ایجاد روابط، بهزیستی روان و احساس، کنترل اضطراب، آموزش مؤثر و مدیریت کلاس) تشکیل شده است و آموزش رفاه به عنوان یک واحد هسته‌ای توسعه داده شده است تا کل طیف "تابآوری آموزشگران" را نشان دهد. آموزش برای رفاه، ارتقای مهارت‌های تابآوری آموزشگران را فراهم می‌کند. این مدل آموزشی به انعطاف‌پذیری در مدیریت برنامه‌ی درسی کمک می‌کند و به روشی پویا و چند چندهسته‌ای (آموزش برای رفاه و بهزیستی) در مرکز قرار دارد و هسته‌های دیگر را پوشش می‌دهد.

تصویر ۲. مدل چندهسته‌ای پویای برنامه‌ی تربیت معلم "آموزش مثبت". [۴].

نتیجه‌گیری

همه‌گیری کووید ۱۹ چالشی در سطح جهانی است که بیشتر کشورها را درگیر کرده است و هنوز هم ادامه دارد. پیامدهای این بحران، آموزش عالی را تحت تأثیر قرار داده است و رهبران دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی را به عکس العمل سریع به این بحران وادر کرده است. در این شرایط دانشگاه‌ها بدون داشتن فرصت برای تدوین و تصویب سیاست‌ها و کسب آمادگی‌های لازم

ریشه‌ی تابآوری از فیزیک گرفته شده است و به معنی جهیدن به عقب است. درواقع افراد تابآور قادر هستند به عقب بجهنم. آن‌ها توانایی زنده ماندن و غلبه بر ناملایمات را دارند. تابآوری باعث می‌شود که فرد پیروزمندانه از رویدادهای ناگوار بگذرد و علیرغم قرار گرفتن در معرض تنشهای شدید شایستگی اجتماعی، تحصیلی و شغلی او افزایش پیدا کند. تابآوری نوعی ویژگی است که از فرد به فرد دیگر متفاوت است و به مرور زمان رشد یا کاهش می‌باید. روانشناسان اصل تابآوری را یکی از خصیصه‌های روانی می‌دانند که سبب پیشرفت، خودشکوفایی و مقابله‌ی بهینه با مشکلات می‌شود. مهارت تابآوری در فرد به عنوان یک عامل مؤثر در ایجاد آرامش، سکون و شرایطی که فرد از نظر روانی و روابط اجتماعی با دیگران و با محیط خود و خانواده دارد عمل می‌کند و فرد درنهایت به قدرت مدیریت اضطراب یا چالش‌هایی که با آن روبرو است می‌رسد.

تصویر ۱. تابآوری باعث خودشکوفایی و مقابله‌ی بهینه با مشکلات می‌شود.

تابآوری آموزشگران^۲

آموزشگران به عنوان یکی از ارکان اساسی نظام آموزشی موضوعی دارای جایگاه مهمی هستند. عملکرد آموزشگران منجر به تحقق اهداف و کارکردهای نظام آموزشی می‌شود (۳). آموزشگرانی که دارای رفتار تابآوری هستند، مقاوم و انعطاف‌پذیر هستند و در برخورد با مسائل و مشکلات آموزشی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی سازگار هستند. آن‌ها در فعالیت‌های خود به صورت آگاهانه و موفق‌تر از طریق فرایند کنترل اضطراب و آشافتگی‌ها به منظور حفظ، بقا، بهبود و شکوفایی عمل می‌کنند و به عنوان یکی از عوامل تعیین‌کننده در موفقیت و اثربخشی نظام آموزش عالی و دانشگاه‌ها، فرآگیران توانمند، موفق و تابآور را پرورش می‌دهند (۴). توانمندسازی آموزشگران یک پیش‌شرط ضروری برای تحریک رفتارهای نوآورانه آن‌ها به شمار می‌رود که می‌تواند از طریق بهبود سطح خودکارآمدی و اعتماد به نفس افراد و کمک به آن‌ها جهت انتساب فعال با شرایط محیط پرآموخت منجر به بهبود توانایی آموزشگران برای انجام وظایف شغلی شان شود [۱].

² Resilience of Educators³ Tait⁴ Oswald, Johnson & Howard

۴. عزیزی، ط. حسین پور، ا. عوامل مؤثر روی کیفیت تدریس اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری از دیدگاه دانشجویان و دانش آموختگان، ۱۳۹۵، شماره ۱ (۱۲) صص ۱۶۵-۱۷۹.

منابع انگلیسی

- Zhu, G., Rice, M., Mena, g., Rivera, H. (2020) I did not feel any passion for my teaching": A narrative inquiry of beginning teacher attrition in China. DOI:10.1080/0305764X.2020.1773763.
- Tait, M. (2008). Resilience as a Contributor to Novice Teacher Success, Commitment, and Retention. *Teacher Education Quarterly*, 35, 57-76.
- Oswald, M., Johnson, B., & Howard, S. (2003). Quantifying and Evaluating Resilience Promoting Factors-Teachers' Beliefs and Perceived Roles. *Research in Education*, 70, 50-64. <https://doi.org/10.7227/RIE.70.5>.
- Fernandes, L., Peixoto, F., Gouveia, M. J., Castro Silva, J., & Wosnitza, M. (2019). Fostering teachers' resilience and well-being through professional learning: Effects from a training programme. *The Australian Educational Researcher*, 46(4), 681-698. <https://doi.org/10.1007/s13384-019-00344-0>.

ناچار شدند تمام برنامه‌های درسی خود را به شکل الکترونیکی و در حالت آنلاین ارائه کنند. اجرای این موضوع در زمینه تجهیز فناوری‌های زیرساختی، نرم‌افزارها، سخت‌افزارها، آینه‌نامه‌های آموزشی، آموزش استادان، آماده‌سازی الکترونیکی دانشجویان و مسائل نظری آن با چالش‌های اساسی روبرو بود. در موقعیت اخیر، آموزشگران و فراغیران با چالش‌های جدی روبرو هستند و آشتگی‌ها و خشونت در همه‌جا مشاهده می‌شود. از این‌رو «آموزشگران آینده» لزوماً آموزشگرانی پرتنش‌تر و موقعیت مسئله‌مند، تاب‌آور و مقاوم‌تر خواهند بود. وضعیت کنونی دانشگاه نشان می‌دهد که اگرچه ما به‌سوی آموزش عالی مطلوب‌تر حرکت خواهیم کرد و تلاش، فرصت و امکانات بیشتری برای آموزش‌های عالی خواهیم داشت. اما در عین حال این مسیر بسیار پیچیده و تنفس‌زا است. آموزشگران آینده در «ساختار آگاهی»، «نظم معنایی» و «تاب‌آور سازی» تازه‌ای ظهر خواهند کرد.

منابع فارسی

- اسکندری، ح: کرونا و جامعه ایران، سویه‌های فرهنگی و اجتماعی. پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، اول تابستان ۱۳۹۹، ۴۶۱ ص، ۱۳۹۹.
- حسن‌نژاد، م. راهنمای برنامه‌ریزان بخش آموزش جهت افزایش اینمنی، تاب‌آوری و انسجام اجتماعی. کتابچه ۲: تحلیل وضعیت کنونی: کجا هستیم؟ ۳ دی، ۱۳۹۸.
- درخشان‌فر، ت. آرین‌مهر، ا. بررسی رابطه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان و عملکرد شغلی آن‌ها در مدارس ابتدایی شهری، ۱۳۹۳، صص، ۱۳۹۳.

